

Сліпа Феміда й безрука поліція: анатомія казнокрадства в рамках одного окремо взятого села

Злочини, вчинені головами сільських рад, через їхню малу масштабність не привертають такої уваги читача, як, скажімо, події, що спричинили відставку міністра оборони чи ув'язнення голови Верховного Суду. Винятком із загального правила є ситуації, коли порушення закону з боку представників даної категорії державних службовців носять системний характер, а правоохоронні органи районного рівня незмінно дивляться на це «крізь пальці».



Юрій КОТНЮК, ЮВУ

Поштовхом для того, аби розповісти про події такого роду, пов'язані із селом Вишевичі колись Радомишльського, а нині Житомирського району стало звернення до редакції ЮВУ місцевого мешканця Миколи Сташенка – тамтешнього правдошукача пенсійного віку, про яких кажуть, що «їм завжди більше всіх треба й до всього є діло». Перевіряючи надану ним інформацію, ми встановили, що вона підтверджується оприлюдненими в мережі Інтернет офіційними документами, зокрема ухвалами суду, й оскільки подібні ситуації можна назвати доволі типовими для інших сіл країни, то є резон розповісти про те, як стараннями цього небайдужого громадянина до бюджету сільської ради стали додатково надходити чималі гроші, а сільський голова пішов під суд за розтрату трьохсот тисяч гривень.

Село Вишевичі з його трьома тисячами мешканців розташоване поблизу кордону з Київською областю. Звідти двадцять п'ять кілометрів до Житомирської траси й п'ятнадцять до Варшавської – не пуп землі, звичайно, але й глухоманню теж назвати незручно. У 2006 році тамтешнім сільським головою обрали 44-річного Сергія Гаврутенка, який керує громадою й досі, з невеличкою перервою в два місяці, що мала місце в минулому році відповідно до ухвал суду про його тимчасове відсторонення від посади. Саме з ним протягом тривалого часу веде боротьбу місцевий, нині вже 75-річний, пенсіонер Микола Сташенко – людина з неабияким до-

свідом роботи на керівних посадах, оскільки протягом 28 років очолював Акціонерне товариство «Агротехніка».

Однією з ділянок фронту його боротьби було питання про справедливість орендної плати за використання земель громади, і в цьому плані йому вдалося досягти певного успіху, оскільки внаслідок вирішення судових справ до бюджету села додатково надійшла 201 тисяча гривень. Ми ж докладно зупинимось на тих чотирьох кримінальних справах, де успіху досягти не вдалося (або поки що не вдалося) внаслідок саботажу з боку органів внутрішніх справ.

Історія перша – ділянка землі під «веселе місце»

Якщо вірити архівним паперам, то в далекому 2011 році рішенням сесії Вишевицької сільської ради одному з місцевих мешканців було виділено для будівництва житлового будинку 10 соток землі в центрі села – в доволі жвавому місці, де попередньо планувалося облаштувати сільський базар. Але через п'ять років там виріс двоповерховий торгівельно-розважальний комплекс з магазином, кафе і сауною. Комусь із селян це дуже сподобалося, комусь навпаки, а Микола Сташенко у зв'язку з цим у грудні 2017-го подав заяву про злочин, у якій вказав, що, по-перше, насправді сесія такого рішення не приймала й депутати за нього не го-



лосували, і цей пункт уже по її завершенню тишком-нишком дописав до її тексту сільський голова Гаврутенко зі своїми пособниками, а, по-друге, навіть якщо виявиться, що з процедурою прийняття цього рішення все в порядку, то забудовник, як мінімум, має понести матеріальну відповідальність за нецільове використання землі, оскільки за виділення ділянки під спорудження комерційного об'єкту той повинен був сплатити до бюджету громади на розвиток села 10 відсотків його вартості, що, за підрахунками заявника, становило близько 150 тисяч гривень. Крім того, оскільки на цій ділянці розташований не житловий будинок, за користування нею має регулярно стягуватись на користь громади орендна плата.

У поліції на цю заяву, звичайно ж, подивилися як солдат на вошу й сходу відправили в архів як не варту уваги, але після скарги Сташенка, яка була задоволена ухвалою Радомишльського районного суду від 6.03.2018 р., все-таки внесли відомості про неї до Єдиного реєстру досудових розслідувань та відкрили кримінальне провадження за ознаками кримінального проступку, передбаченого статтею 356 КК України – «Самоправство». Тут неодмінно виникне логічне питання – чому самоправство,

а не, скажімо, зловживання службовим становищем, що призвело до одержання неправомірної вигоди приватною особою. Це діяння вже відноситься до категорії не проступку, а тяжкого злочину й охоплюється диспозицією статті 364 ККУ, де санкція значно суворіша? До цього питання ми ще повернемося, а поки що продовжимо нашу розповідь про те, як поліція, керівництво якої, на думку заявника, було в долі з головою сільради, спускало справу на гальмах.

Так, у серпні того ж року слідчий поліції виніс постанову про закриття кримінального провадження за відсутності події кримінального правопорушення. Дізнавшись про це, Сташенко подав на це скаргу до того ж суду, яку було задоволено ухвалою слідчого судді від 30.12.2019 р. З його тексту можна дізнатися, що слідчий допитав низку тодішніх депутатів сільради, присутніх на тій сесії, які сказали, що таке рішення приймали і тут все законно. Але при цьому він не опитав тих депутатів, з якими перед подачею своєї заяви спілкувався заявник і всі дані на яких він надав органам поліції в письмовому вигляді. Отже, виходило, що слідчий взяв показання лише в прихильників сільського голови, які

могли, виходячи зі своїх шкурних інтересів, дати недостовірні свідчення, а в тих депутатів, які були опозиційно налаштовані до Гаврутенка й могли дати компрометуючі його відомості, він показань не взяв. От і виходило, що наявність події злочину не встановлено й справу можна закрити.

Що стосується другого пункту претензій, то з поліції на адресу Управління з контролю за використанням і охороною земель Головного управління Держгеокадастру у Житомирській області було надіслано лист із проханням направити інспектора для проведення огляду місця події з метою встановлення фактів зміни цільового призначення земельної ділянки. Однак із цієї установи надійшла відповідь про те, що згідно закону вона зможе направити для виконання вка-

заної місії свою людину лише в тому випадку, якщо слідчим буде винесена офіційна процесуальна постанова про залучення спеціаліста до проведення перевірки земельної ділянки, а без цього нічого не вийде. Але слідчий такої процесуальної постанови виносити не став, а на підставі наведеної вище відповіді написав, що проведеними слідчими діями фактів нецільового використання земельної ділянки виявлено не було, а відтак відсутня подія злочину.

Скасовуючи його постанову, суддя вказав, що для всебічного встановлення обставин поліція має допитати тих депутатів сільради, на яких вказав заявник й отримати висновок компетентного органу про наявність чи відсутність порушень при використанні виділеної для



зведення житлового будинку ділянки. Однак протягом наступних двадцяти місяців слідчий поліції нічого з переліченого не зробив, а коли прийшов слушний час звернувся до прокурора з проханням ініціювати закриття кримінального провадження через те, що минув строк давності притягнення до кримінальної відповідальності й попри те, мовляв, що були проведені всі можливі слідчі дії, встановити осіб, які вчинили даний кримінальний проступок, так і не вдалося. Й ось тут доречно буде зазначити, що строк давності за статтею 356 ККУ становить три роки, але закриття кримінального провадження в таких випадках, відповідно до положень ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України здійснюється лише судом і лише за клопотанням прокурора.

Прокурор Радомишльського відділу Коростишівської окружної прокуратури доводам слідчого поліції повірив і до суду звернувся. Й ось той самий Радомишльський районний суд, який до того давав слідчому поліції докладні, але в подальшому так і не виконані вказівки, своєю ухвалою від 3.09.2021 р. задовольнив клопотання прокурора й справу закрити. Чого б це?

Історія друга – башта Рожновського

За аналогічним сценарієм було закрито й кримінальне провадження, пов'язане із заволодінням коштами громади під час демонтажу й здачі на металобрухт гідротехнічної вежі. Зазначимо, ця ззовні схожа на велику ручну гранату споруда, інженерна назва якої – водонапірна башта Рожновського, доволі поширена в сільській місцевості, оскільки за радянських часів здійснювалося їх серійне виробництво. Стояла така й на території Вишевицької школи, аж поки не була демонтована з подальшим продажем її металевих конструкцій до пункту прийому металобрухту. Дана операція, з одного боку, поповнила касу районного відділу освіти на 2,25 тисяч гривень, а з ін-

шого дала Миколі Сташенку привід подати до поліції заяву про те, що сільський голова Сергій Гаврутенко вчинив заволодіння державним майном на суму щонайменше 5 тисяч гривень.

Свою позицію заявник обґрунтував тим, що вага проданого металу становила не менше 3,3 тонни, а ринкова ціна на металобрухт на той момент не опускалася нижче 2,2 гривні за кілограм. Отже, продати цю вежу можна було не за 2,25, а за 7,26 тисяч гривень, а відтак збиток для держави становить 5 тисяч гривень. Начебто, не такі й великі гроші, але, як то кажуть, справа принципу. Що ж стосується питання про те, до чого тут Гаврутенко, то Сташенко з цього приводу написав, що демонтаж організував ні хто інший, як сільський голова й саме він після продажу металу особисто



передав з рук в руки гроші начальнику відділу освіти.

Поліція звично списала цю заяву до архіву, як не варту уваги, але після того, як районний суд, задовольнивши скаргу заявника, зобов'язав поліцію внести відомості до ЄРДР, Радомишльським відділенням поліції 15 листопада 2017 року все ж таки було відкрито кримінальне провадження за вже відомою нам статтею 356 ККУ. Але розслідували недовго й уже 29 серпня 2018-го тамтешній слідчий виніс постанову про закриття провадження через відсутність у діях посадових осіб ознак самоправства.

Сташенко, оскарживши цю постанову в суді, докладно розписав, що слідчий під час розслідування справи, зосередив увагу на тому, що факт незаконного демонтажу не підтверджується, оскільки споруда була знесена законно, як така, що відпрацювала свій 25-річний ресурс, що підтверджується відповідним наказом відділу освіти РДА. Але ж у заяві йшлося про зовсім інше, а саме про розтрату державних коштів у сумі близько 5 тисяч гривень шляхом продажу металобрухту за заниженою ціною, що охоплюється диспозицією статті 191 ККУ – «Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем». До своєї скарги до суду заявник додав інформацію наступного характеру: по-перше, прізвища осіб, які здійснювали демонтаж вежі, їхні домашні адреси й номери мобільних телефонів, по-друге, довідку фахівця про те, що вага башти Рожновського становить 3 545 кілограм, а з урахуванням 25-річних корозійних втрат не менше 3 300 кг,

по-третє, довідку від місцевих пунктів приймання металобрухту про ціни на цей товар.

Радомишльський районний суд погодився з доводами заявника про те, що слідчий провів неповну перевірку обставин, які б дали можливість встановити наявність чи відсутність складу злочину в цій ситуації, й ухвалою від 24.10.2018 р. постанову слідчого про закриття кримінального провадження скасував, давши одночасно вказівку провести слідчі дії по всім вказаним скаржником пунктам. Після цього слідчий, відповідно до покладених на нього процесуальних обов'язків, мав би опитати зазначених у скарзі осіб й отримати від офіційних джерел відомості про вагу башти й ціну матеріалу, з якого вона складалася. Можливо, одержані відомості повністю спростували б доводи Сташенка як надумані, але слідчий нічого з переліченого не зробив і через два роки виніс постанову про закриття кримінального провадження через відсутність складу злочину. Суд ухвалою від 26.03.2021 р. цю постанову теж скасував, вказавши на те, що протягом зазначеного періоду не проведено жодної перевіркової дії, простіше кажучи – після першої ухвали суду на матеріалах справи й кіт не валявся. Проте слідчий і після цього нічого не збирався робити, а ще через чотири місяці той самий Радомишльський суд задовольнив клопотання прокурора про закриття цього провадження через закінчення строку притягнення до кримінальної відповідальності за самоправство й невстановлення осіб, які скоїли цей проступок.

Історія третя – вирізка дерев

А ось у випадку з незаконною порубкою лісу закрити справу в описаний вище спосіб не вдалося. Тут поштовхом до подій кримінального характеру стало ухвалене у вересні 2018 року рішення Вишевицької сільради про видалення аварійних та сухостійних дерев, додатком до якої був акт обстеження, в якому детально описувалося де і що необхідно зрубати в порядку санітарної вирубки. Проте після її проведення небайдужі мешканці побачили, що насправді було зрізано набагато більше, ніж ішлося в рішенні, а невтомний Сташенко подав дві заяви про порушення природоохоронного законодавства: одну до регіонального органу Державної екологічної інспекції України, іншу – до поліції. Кримінальне провадження за цим фактом було відкрито 19 березня 2019 року за ознаками злочину, передбаченими статтею 346 ККУ, хоча заявник прямо вказував на те, що крім екологічної шкоди громаді села була завдана ще й матеріальна шкода у вигляді деревини, яку на найближчій до Вишевичів залізничній станції Ірша завантажили в два вагони й вивезли в невідомому напрямку, а до каси сільради від цієї обладки не дійшло ні копійки.

Та й навіть у такому переполюванні вигляді справа розслідувалася недовго й уже 27 травня того ж року слідчий виніс постанову про її закриття за відсутністю складу злочину. Офіційною причиною цього була названа та обставина, що незаконна вирубка лісу вважається злочином лише в тому випадку, якщо була завдана істотна шкода довкіллю, розмір якого, на думку слідчого, має перевищувати 2 тисячі податкових соціальних пільг, тобто на той час 1,921 мільйони гривень, а в цій ситуації, за розрахунками фахівців Держекоінспекції, вона становила тільки 536 тисяч. А раз, мовляв, розмір шкоди не перевищує встановлений законом поріг, то й складу злочину немає.

Сташенко цю постанову оскаржив у Радомишльському райсуді, який ухвалою від 3.01.2020 р. її скасував, мотивуючи це тим, що слідчим не було дотримано вимог Кримінального процесуального кодексу України, відповідно до положень статті 242 якого розмір шкоди довкіллю визначається на підставі висновку експерта, а не розрахунку Державної екологічної ін-

спекції. Після того, як поліція змушена була відновити досудове розслідування, слідчий зробив спробу перекваліфікувати справу зі статті 246 на статтю 356 ККУ, тобто вже добре відоме нам самоправство, але таке його рішення скасував уже прокурор, як процесуальний керівник. Врешті-решт, вичерпавши всі можливості спихнути із себе цю незручну справу, слідчий 11 січня 2023 року виніс постанову про призначення судово-екологічної експертизи з метою встановлення наявності чи відсутності заподіяної доквітлю істотної шкоди, яка була доручена профільній установі Міністерства юстиції і проведення якої триватиме щонайменше півтора року (вам не почулося), тож цю справу поки що слід вважати поставленою на паузу.

Історія четверта – за один котел заплатив як за два

Тепер про справу, в якій Миколі Сташенку та його нечисленним прихильникам вдалося добитися відносно найбільшого за останні п'ять років успіху. В цьому епізоді все почалося 14 грудня 2017 року, коли між Вишевицькою сільською радою в особі сільського голови Гаврутенка й ТОВ «Ліс Україна» в особі його директора Юріуса Мингайла було укладено договір про спорудження котельні в місцевій школі. Дуже дивним виглядало те, що вже за п'ять днів, на підставі акту приймання-передачі виконаних робіт з рахунку замовника на рахунок виконавця було перераховано 463 тисячі гривень. А через деякий час небайдужі люди розповіли Сташенку, а той подав до поліції заяву про те, що приблизно половину зазначеної суми було заплачено зайве, оскільки за умовами договору підрядник брався спорудити котельню з двома твердопаливними котлами, а встановив у ній лише один.

Після певних проволочок 26 січня 2018 року слідче відділення Радомишльського відділення поліції, нарешті, відкрило кримінальне провадження за ознаками статті 191 ККУ й навіть призначило проведення судової будівельно-товарознавчої експертизи, висновок якої від 21.06.2019 р. показав, що сума викрадених грошей становить 279 тисяч гривень, але на тому розслідування фактично зупинилося. Проте невпинне «бомбардування» заявами Сташенка різних інстанцій різних відомств таки

дало свої результати й 18 вересня 2020 року постановою керівника Житомирської обласної прокуратури у зв'язку з неефективністю розслідування справа була забрана з Радомишльського відділення поліції й передана до установи на щабель вище, а саме до Слідчого управління Головного управління Національної поліції України в Житомирській області.

Там діло пішло не те, щоб значно веселіше, але все ж таки зсунулося з мертвої точки й 13 квітня 2022 року Ю. Мингайло був повідомлений про підозру в заволодінні чужого майна та службовому підробленні, а от Гаврутенку при цьому жодних претензій пред'явлено не було, ніби він у даній ситуації був кимсь на кшталт потерпілого, чий очі не бачили, що купували й за що платили гроші. Це змусило невтомного Сташенка добитися особистою зустріччю із заступником керівника Житомирської обласної прокуратури, якого він попередив, що розповідь про ці неподобства керівництву Офісу Генпрокурора. Лише після цього, а саме 30 травня того ж року, про підозру за тими ж статтями 191 і 366 ККУ був повідомлений і Гаврутенко. Їм обом було обрано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, який тривав досить недовго, а сільського голову ще й на два місяці відсторонили від посади.

Зате досудове розслідування звершилося доволі швидко й уже 12 липня 2022 року матеріали справи з обвинувальним актом були передані до Корольовського районного суду Житомира, де вона знову перейшла в режим неймовірно повільного руху. Із суто об'єктивних сталася прикра накладка – суддя Ніна Янчук, якій випав жереб розглядати цю справу, скористалася своїм правом піти у відставку, після чого матеріали провадження були передані судді Олексію Покатінову, якому довелося починати все спочатку. Однак при ньому призначені засідання суду постійно переносяться, оскільки сторона захисту в міру можливостей зловживає

своїми процесуальними правами з метою затягування процесу. Так, підсудний Юріус Мингайло, громадянин Литовської Республіки, раптом згадав, що він не розуміє української мови, у зв'язку з чим суд змушений був залучити перекладача. При цьому суддя проявляє дивну вибірково прискіпливість: одного разу він переніс засідання через те, що перекладачка не пред'явила документ про наявність фахової освіти, в той час як на попередньому засіданні, проведеному в режимі відеоконференції, він цілком задовольнявся усною відповіддю про те, що вона закінчила Вільнюський університет. Ще один парадокс полягає в тому, що представником Вишевицької сільської ради, як потерпілої сторони, в даному процесі є заступник вишевицького сільського голови Владислав Задерейко, тобто підсудного Гаврутенка, від якого він залежить по службі. Придумати щось більш оригінальне не спромоглися ні громада села, ні її депутатський корпус.

Чим закінчиться розгляд цієї справи – достеменно сказати не видається можливим. Зрозуміло, що в країні йде війна й чимало справ завершується звільненням зловмисників від кримінальної відповідальності за нереабілітуючих обставин. Але з іншого боку, слід визнати, що саме завдяки активності таких небайдужих людей казнокради різних масштабів змушені діяти обережно й обмежувати свої апетити. Тож у цьому плані фраза про те, що боротьба з корупцією – справа всенародна, зовсім не виглядає недолугим жартом.

